

O položení, způsobu a velikosti nynějšiho města Jeruzaléma

KAPITOLA 43

Nynější město Jeruzalém leží mezi horami a vrchy dosti vysokými, z jednoho vrchu dolu proti vejchodu v stráni toho vrchu, kterýžto vrch slove hora Sion, a tak tomu chtějí, že jest ten vrch hora Sion nejvyšší mezi vrchy, kteří tu okolo Jeruzaléma jsou, ač ta strana toho vrchu hory Sion na tři vršky neb pahrbky se dělí: jeden, na kterým klášter stojí, který vlastně hora Sion slove, druhý jest hůra Kalvarie, kde Kristus Pán ukřižován byl, na kterém kostel Božího hrobu, třetí, na kterém chrám Šalomounů.

Město leží dlouze od poledne na půlnoci a jest o mnoho delší od poledne na půlnoci nežli šíř jeho od vejchodu proti západu, tak veliké můž býti v své ohradě jako Staré Město pražské a spíše jest větší nežli menší.

Okolo všeho města Jeruzaléma jest zed stavená z štukového kamene tesaného bílého, opuky, skůro takového, jako u nás zde v Praze na Petříně, než že onen drobet bělejší a měkčejší, zdi nejsou velmi vysoké, stinky, bašty neb věže v nich, dosti zhusta čtverhranné, vyšší drobet jsou nežli zed, též nahoře stinky povydané ven ze zdi lokte a více a stojí ty jednostejně vzdálí jedna od druhé. Tím vším způsobem jest zed i ty čtverhranné věže v ní stavené, jak stavená zed a věže v Praze od Oujezdské brány okolo vinic nahoru až k Petřínu a Strahovu.

Vnitř v městě jsou zhusta schody kamenné ve zdi městské, že se po nich můž nahoru jíti na zed za stinky.

A takový jest způsob zdi a věží okolo nynějšiho města Jeruzaléma: proti vejchodu jest zed rovná, pod ní břeh dolův přikrý do oudolí Jozafat se vši té strany města. Pod městskou zdí jest oudolí hrubé, v té zdi jest jedna brána, kteréžto říkají *porta Aurea*, Zlatá brána, kteroužto Kristus Pán na oslíčku sedě do města Jeruzaléma ráčil vjeti, jakž říkáme, na Květnou neděli, o čemž píše svatý Matouš v 21. kap. Ta brána jest nyní všecka zazděná kamením štukovým, neb jest proctví, o kterémžto i Turci drží, když ta brána otevřená bude a skrz ni lidé choditi budou, že vládařství císařství tureckého padne a konec svůj vezme. Protož obávajíc se toho Turci tu bránu zazditi dali, kterážto až podnes zazděná stojí.

Touto také branou chtěl vjeti do města *Heraclius* císař, nesa dřevo kříže svatého zas do Jeruzaléma, které byl Kosdras, král perský, odtud přeč vzal, ale anděl Páně ho do brány pustiti nechtěl, až to s velikou pokorou učinil, o tom sobě přečti *in Vitis sanctorum*, o vyzdvižení dřeva kříže svatého.

Za tou branou a zdi vnitř v městě jest plac hrubý, na kterým stojí chrám Šalomounů, o kterémž dolejí na svém místě. Od té brány dosti podál jde vždy zed městská proti půlnoci a tu v ní brána, které říkají mniší hory Sion brána svatého Štěpána, neb tou byl z města vystrčen a ukamenován, o které na svém místě potom praveno bude.

Od té brány se městská zed obrací proti západu a tu mezi půlnocí a západem jest opět brána, která slove *porta Damasci*, Damažská brána, neb se jí chodí do Damašku, města znamenitého, v kterým svatý Pavel na víru obrácen byl.

A tu za tou branou jde rovnina ode zdi ven do pole. Z té strany, tak tomu chť podle Jozefova vypsání, oblehl

nejprvé Týtus město Jeruzalém. Potom se zed táhne proti poledni až k zámku, který tu při městě jest, kterému říkají *castrum Pizanorum*. A tu u něho opět brána ven z města čtvrtá, které říkají *porta Iopen*, Jopenská brána, neb tou se chodí do Jopen, kde jsme s naší naví přistali a na nás čekala, o čemž máš napřed.

Pátá brána jest do zámku. Tu od zámku jde zed proti vejchodu a v ní opět brána, které říkají mniší hory Sion *porta Iordani*, Jordánská brána, neb se tou chodí k Jordánu, též tou se vychází z města do kláštera hory Sion, kterou sme my poutníci do města chodívali. A tak jest do města pět bran a šestá do zámku, příkopu okolo města není žádného krom zámku, o kterém na svém místě oznámím.

Také není za městskou zdi žádné rovнины ven do pole, než všecko oudolí ze všech strán a vrchy, krom proti půlnoci a drobet proti západu a na poledne toliko ten plac, který mezi městskou zdi a klášterem hory Sion, o kterým máš napřed. A takový způsob má město zevnitř okolo sebe.

Domové pak vnitř v městě jsou napořád z kamene stavení, nevelmi vysokí, bez krovů, někteří až do vrchu sklenutí, jiní s bitými podlahami, jak obyčej té země, ulice ouzké a nevelmi široké, znamenitější pak a onačejší v městě stavení, které nad jiné domy vejš stojí, jest toto: nejprvé kostel ten s svou věží veliký, nákladný a čistý s svým placem, který jest před ním, v kterémžto hrob Boží, hůra Kalvarie a místo to, na kterým Pán Kristus ukřižován byl, o kterémž kostele napřed máš obšírně psáno.

Potom jest chrám Šalomounů, neb jak sem napřed pověděl, že proti vejchodu za tou branou, která slove Zlatá brána, vnitř v městě jest veliký čtverhranný plac,

ač delší dobře od půlnoci proti poledni nežli šíř jeho od vejchodu na západ.

Ten proti vejchodu má zed městskou, v které Zlatá brána, proti poledni toho placu též jest zed městská a moschea neb kostel (neb tak Turci svým kostelům říkají) čistý turecký, krov jeho krytý olověnými plechy, o kterým kostele nahoře jsem zmínku učinil, že při tom místě stojí, kde někdy byl klášter, do kterého byla blahoslavená Panna Marie prezentována neb obětována.

Proti západu a půlnoci toho placu jest zed nevelmi vysoká, kterou jest od města ten plac přehražený, a tu jsou z města v té zdi tři brány, kterými se na plac chodí, dvě ve zdi proti západu, jedna ve zdi proti půlnoci.

Při těch zdech vnitř do placu jsou louby překlenuté, že se může pod nimi jíti, tím způsobem dělané, jak v klášterích ambity bývají. Na tom placu stojí kostel hrubý hranatý, majíc několik hran, pěkným dílem dělaný, stavený z kamene štukového, s řezbami z kamene, a sloupy pěkně a ozdobně děláno, nahoře hranatá okolo něho střecha, krytá plechy olověnými, v prostředku pak jest nad krov vejš vyhnaná hranatá věž s řezbami z kamene a s mnoho okny ze všech strán, ta má nahoře krov chocholatý a okrouhlý, též olovem krytý, nad ním makovice zlatá a nad makovicí půl měsíce zlatého, okolo něho vůkol dole jest od země několik stupňů nahoru kamenných až ke zdi kostelní.

Ten kostel a plac ukazující nám gardian a mniší hory Sion pravili, že slove chrám Šalomounů a že by na tom místě státi měl, na kterém onen prvnější stál, který za Krista Pána byl, čemuž já místo dávám, neb i někteří historikové se na tom srovnávají.

A píše *Euzebius in Historia ecclesiastica*, v kníze 10, v kap. 37, že císař *Iulianus* byl Židům dopustil, aby sobě

chrám v Jeruzalémě znovu stavěli, kdež jsou byli ony starého onoho chrámu grunty odkryli a vyrumovali, ale božskou mocí jsouc přestrašeni od předsevzetí svého přestatí jsou museli, kdež potom na týchž gruntích od křesťanův tento nynější Šalomounův chrám staven jest. Neb věděti se má, že ten chrám, který za Pána Krista byl, v kterým často bývati a učiti ráčil, o kterýmžto se často zmínka činí ve čtení všech čtyř evanjelistův, ten chrám byl dal ustavěti onen král Herodes *Antipater* neb syn *Antipatrův*. A to jest byl ten Herodes, za kterého Kristus Pán se naroditi ráčil, který v Betlémě dítky zmordovati rozkázal, jakž o tom píše *Iozefus* v kníze *Antiquitatum Iudaicarum*, v kníze 15, v kap. 14. Ten chrám potom po umučení Krista Pána léta 40., když město Jeruzalém dobyto bylo od Týta, syna císaře *Vespeziana*, zbořen a zkažen a s zemí zarovnan jest, jakž o tom píše též *Iozefus* o válce židovské v kníze 7, v kap. 10.

Tento pak chrám nynější, který v Jeruzalémě nyní jest, o kterým sem nahoře zmínku učinil, teprva po několika stech letech po Božím umučení a po dobytí a zkažení města Jeruzaléma od křesťanův jest na tom místě, kde prvnější byl ustanoven, který až podnes stojí, a jak někteří chtějí, dal jej stavěti *Carolus Magnus*, císař Karel Veliký, kterýž z Frankrejchu s mnohým lidem táhl jest a země Svaté z rukou pohanských dobyl a ten chrám i mnoho jiného v zemi Svaté stavěti dal. A to se jest dalo okolo léta Páně 784, ač se ani v tom historikové nesrovnávají, protože jistotně věděti nemohou, kdo jej nejprve založil a ustavěti dal, než to jest věc jistá, že jej křesťané stavěli po zkažení města Jeruzaléma po mnoha letech etc.

Jaký jest pak způsob vnitř tohoto nynějšího Šalomounova chrámu, toho já nevím, neb jsem v něm nebyl,

nebo Turci, kteří jej drží, do něho žádným obyčejem žádnému křesťanu jíti nedají, leč by se obřezovati dal a víru Machometovu přijal, a netoliko do chrámu, ale ani na ten plac, na kterém stojí, protož o něm nevím co psáti, než jak jsem jej zdaleka z hůry Olivetské viděl, tak jsem o něm napsal. Jestli pak kdo chce věděti, jaký jest ten chrám byl, který za Pána Krista stál, ten sobě o tom přečti u Jozefa v nahoře dotčené kníze 15 a v kap. 14.

Těž jest mezi jiným stavením v městě čistý kostel, který slove svatého Jakuba, kde svatý Jakub Veliký stát byl.

Item opět jiný kostel, kde se blahoslavená Panna Marie narodila. Také dům, kterému nyní říkají dům Herodesů, o čemž o všem dolejí na svých místech najdeš.

Jsou také v městě mezi jiným stavením jakés dlouhé loubí, nahoře sklenuté, pod kterýmiž se můž jíti, po stranách není do nich žádného okna, než všudy zazděno, toliko nahoře vklenuté jsou okrouhlá okna, kterými tam světlo jde, a těch loubí jest drahně sem i tam, že se z jednoho do druhého vchází, nahoře nemají krovů, než klenutí, pod tím loubím mají Turci krámy a tu v nich všeliké věci prodávají, jest sic mezi jiným stavením 6 věží kamenných z štukového kamene stavených, nevelikých, než vysoké, zdůlu čtverhranné a některé okrouhlé nahoře, majíc na krakštejních vydané okolo sebe pavláčky z kamene, stinky, že se můž vůkol a vůkol jíti, nad pavláčkami jsou pak nahoru vejš zděné a teprva krov na vrchu. Z těch věží 4 stojí (ač jedna podál od druhé) nedaleko od placu chrámu Šalomounova. Druhé 2 blízko od kostela Božího hrobu, o které té jedné jsem napřed zmínku učinil, když jsem psal o placu, který jest před kostelem Božího hrobu.

Na těch věžech Turci v jich svátky světla v lampách páli a obyčejem jich volají etc. Ač jsou ještě mezi jiným

stavením v městě jiné 3 věže nedaleko od kostela svatého Jakuba, pod zámkem, ty jsou pospolu a jedna od druhé nedaleko stojí, všecky tři jednotejným dílem dělané, čtverhranné hrubé věže, zdělu až nahoru ze všech stran hladké, u vrchu jest povydaná ven na krakšteiných pavláčka kamenná, stinky, že se nahoře můž vůkol a vůkol jíti, krovu nad tím není žádného, než tak stojí. Město také není všecko naskrze vystavené, neb jest mnoho pobořeného, místy stavení v něm, také jsou hrubé placy v městě prázdné, neb jest od brány Jordánské až k bráně Jopenské vnitř za zdí městskou v městě veliký a široký plac nedlážený a prázdny.

Item opět jiný hrubý plac na půlnoci za zdí placu chrámu Šalomounova a sic jiných malých pláckův a míst prázdnych v městě u zdí městských i mezi domy jest drahně, město na větším díle není dlážené, leč některé málo ulice.

Při západní pak straně města nahoře na vrchu nad městem (neb jak jsem pověděl, město leží s vrchu dolů a nahoře nad ním) jest zámek neveliký čtverhranný, ten má zed okolo sebe jako město stínky a v každém rohu stojí věže hrubá čtverhranná, dobře vyšší nežli zed, u vrchu každé té věže jest vydaná ven na krakšteinjy kamenná pavláčka, stinky, že se můž okolo nahoře jíti vůkol a vůkol.

Uprostřed pak zámku vyhlédá hrubá okrouhlá věž a v polovici asi té jest vydaná na krakšteinjy pavlač kamenná vůkol a vůkol okolo, nad tu pavlač jde předse ta okrouhlá věž nahoru, než že jest dobře menší a ne tak tlustá jako zdělu, a tu opět kamenná druhá pavláčka okolo věže, nad tou jest ještě vejš zděná věž a teprva krov chocholatý a místo makovice nahoře půl měsíce proti západu, z pole do zámku jest čistá brána z štuko-

vého kamene zděná a tu k polední straně pod ní bašta novým způsobem, jak se těchto časův dělají, stavená, vnitř prstí vysutá a pevná, vydaná ven ode zdi, před ní příkop dosti hluboký, ze všech stran zděný, suchý, stálo na té baště koliks kusův střelby nevelikých, dupelháků.

Z té strany pak, která k městu, jest také z zámku do města brána a příkop po té vsí straně zděný, též suchý, neb v něm žádné vody není, před zámkem leží také v městě hrubý holý plac. Jaký jest vnitř to zámek, nevím o něm co psati, neb mi do něho jíti nedali, než jak jsem jej zevnitř viděl, tak jsem o něm psal. Ten zámek jsou dali před mnoha lety, když Gotfrýdus a jiní kráľi křesťanští Jeruzalém i všecku zemi Svatou v své moci měli, měšťané města znamenitého v vlaské zemi ležícího, které slove *Pisa*, na svůj náklad obnoviti a vystavěti. Neb léta Páně 1099 kníže Gotfrýdus z Frankrejchu a lid jeho dobyli jsou z moci pohanské města Jeruzaléma, kteréžto potom bylo od osmi králův křesťanských 88 let pořád držáno a spravováno, neb týž kníže Gotfrýdus za prvníjšího krále jeruzalémského volen a korunován, po něm byl *Balduius* neb *Bolduvinus* a tak jiných až do osmi.

A těch časů město Benátky, město *Ianua* a *Pisa* (neb ty tři města tehdáž spolu handlovaly na vejchod slunce) mnohá panství i některá města v zemi Svaté v těch končinách pod svú mocí měly a tehdáž také ten zámek, který nyní v Jeruzalémě jest, nákladem města Pisy obnoven a ustaven, a protož mu podnes říkají *castrum Pisanorum*, zámek Pisanských, potom po letech nejprvé žoldanové ejiptští, potom císařové turečtí těm nahoře jmenovaným třem městům jich města a panství, které v těch krajinách na vejchod slunce měly a držely, pomalu odjíjali, a tak je odtud vyhnali, že na tento čas všcko sobě sám Turek osobil a v své moci má. A protož aby

tomu všemu, co tuto o tom nynějším městě Jeruzalémě píše, lépe se vyrozuměti mohlo, teď contrfet neb vymalování jeho pravé máš, tak jak jest bylo tehdáž leta Páně 1546 etc.

V městě pak tom nynějším Jeruzalémě bydlejí Turci a je v své moci mají, ač mnoho Suriánův a Arabův mezi nimi jest, kteří i po vsí zemi Svaté jsou a bydlejí. Jest také mnoho křesťanův mezi nimi rozličných, neb jsou křesťané římsští, křesťané řečtí, křesťané armenští, jakobite, křesťané indianští neb abiseni, o kterých jsem napřed také zmínku udělal, když jsem psal o kostele Božího hrobu. Ti všickni křesťané svobodní nejsou, než Turci nad nimi panují a vládou, však proto při jich víře a službě Boží jich nechají. Také jest v městě Jeruzalémě drahně Židův, kteří tam bydlejí, neb ti hned svou zvláštní ulici mají a jest mezi Turky a křesťany i Židy v zavítí rozdíl, že každého poznáš, kdo jest, neb Turci nosí zavítí na hlavách všecko bílé, křesťané modré neb modré a bílé spolu, Židé žluté, než v oděvu sic všickni jednostejně po turecku užívají.

V městě Jeruzalémě nejsou, jak tomu rozuměti, bohatí lidé, neb tám žádného velikého handle není, na větším díle řemeslníci křesťané, kteří v městě bydlejí, jsou chudí, jen dobyt看em, vinicemi, ovotcem a polmi se živí, neb Turci jim zbohatnouti nedopustí, Židé také bohatí nejsou a žádného zniku nemají, neb se jim Turci rozmoči nedají, neb daleko větší svobodu ve všem křesťané mají nežli Židé, a jak tomu rozuměti, že Turci k křesťanům těm, kteří mezi nimi jsou a bydlejí, přívětivější jsou nežli k Židům.

A tak máš již vypsáno o položení, velikosti i všem způsobu města nynějšého Jeruzaléma. Jaké jest pak bylo těch časův za Krista Pána ono prvnější město Jeruzalém,

které Týtus zbořil a zkazil, a kterak veliké a jaké položení a způsob jeho, o tom sobě přečti Jozefa v kníze o válce židovské, v knihách 6, v kap. 6, a z toho budeš moci porozuměti, jak se toto nynější s oním srovnává, neb jak po některých místech, též i po vypsání Jozefa tomu rozuměti.

Bylo jest ono prvnější město Jeruzalém větší dvakrát i třikrát skůro nežli toto nynější, neb nyní za městem, kde klášter hory Sion jest, byl tu prvé zámek krále Davida a neposlední místo v městě. Též dům Kajifášů byl v městě, nyní za městem. Také studénka neb kupadlo Siloé byla prvé v městě, nyní daleko od města nynějšého.

Item hrob Krista Pána podlé čtení svatého Jána byl prvé za městem, nyní jest skůro vprostřed města. A tak všecko změněno jest, ač proto chrám Šalomounův nynější na témž místě stojí, na kterém stál ten prvnější za Krista Pána. A tak dobrý díl města nynějšého nad chrámem leží na místě, kde prvnější město leželo, podlé vypsání Jozefa, jak se tomu vyrozuměti může. Než co se pak dotýče stavení starého onoho města Jeruzaléma, toho na tento čas nic nikdež není znáti, ač gardian hory Sion a mniší pravili nám, že by ta Zlatá brána, o které jsem nahoře zmínku učinil, že zadržena jest, ještě měla býti ta brána, kterou Kristus Pán do Jeruzaléma na oslíku ráčil vjeti, toho tím dovozujíc, když jest chrám zapálen a zbořen byl, že ta brána zřítěninami, rumem a kamením chrámu byla zasutá a tak dlouhý čas zasuta stála, až za času královny Heleny zas vyrumovaná a nalezena. Pravil nám též, že teď nevelmi dávno před lety, když císař turecký Selimus léta Páně 1515 žoldana ejiptského porazil a Jeruzalém pod svou moc podmanil, i rozkázal zdi městské staré obnovovati, a kde třeba bylo, nové stavěti, kteréž až podnes stojí.

A tak hledajíc proti vejchodu zdi městské gruntu, našli jsou v rumích a vyrumovali dvěře neb vrata dřevěná stará od též brány, které za Krista Pána byly, kterýchžto dveří nám hrubý kus gardian okazoval, na kterém i znáti bylo, jak panty k němu byli přibíty, a též mně malý kousek od něho šerňoval, kterýž až podnes mám, to jest-li tak, já nevím, než jak jsem od gardiana slyšel, tak o tom píši.

Pravil týž gardian, že by také i druhá brána, kterou jest Kristus Pán z města na popravu veden byl, ještě v Jeruzalémě byla, ta, která za Krista Pána stála, a nikdá že zbořená nebyla, o které dolejší na svém místě položí, jiného sic žádného stavení od starého onoho Jeruzaléma není znáti, neb jest se právě proctví Krista Pána o něm vyplnilo, jak svatý Matouš píše v kap. 24, že když učedníci Pánu ukazovali stavení chrámu, kterýmžto on odpověděl: „Amen, pravím vám, nezůstane tuto kámen na kameni, aby zbořen nebyl“, čemuž i Jozefus svědek jest v knihách o válce židovské, v knize 7, kap. 18, kdež píše, že Týtusovi žoldnéři a lid válečný všecko město jsou pobořili a jako s zemí zarovnali a nic celého nenechali než nějakých tří věží a kus zdi městské, která byla proti západu etc.

A tak jest bylo to znamenité a vystavené město Jeruzalém zkaženo a s prstí smíšeno, že sám Týtus po jeho zkažení některý čas jeda mimo ně rozpomenuv se, jaké jest bylo prvé a jak již v nic obráceno, litoval ho a na Židy naříkal, že jsou sami tím vinni byli, že zkaženo jest, a ne on, kdež týž Jozefus píše v knize 7, kap. 24.

I mohl by tuto snad někdo říci, když všecko město zbořeno bylo a nic ho neostalo podlé Jozefa, krom těch tří věží a kusu zdi proti západu, musel jest i hrob Boží zbořen býti. I věděti se má, že hrob Boží nebyl těch

časův v městě, než za městem, jak svatý Ján píše v kap. 19. Také hrob Páně nebyl z ničehož žádného kamenní stavený, než z holé skály vytesaný, podlé svědectví evangelistův, a k tomu jest byl za městem vně na západní straně města, kdež podlé Jozefa zed zbořená nebyla, než celá ostala, a tak i tím se to dokázati může a důvod toho jest, že ten hrob, který nyní v Jeruzalémě se ukazuje, jest pravý hrob, v kterém Krista Pána tělo pochováno leželo, a nikdá zbořen nebyl, než v své celosti ostal, neb ani o tom kostelu, který královna Helena dala ustavěti, aby kdy zbořen byl všečen, v kronikách se nenachází.

Co jest se při městě Jeruzalémě dálo po jeho zboření od Týta až do těchto našich časův

KAPITOLA 44

Tuto mi se za potřebné zdá býti, abych nětco o městu Jeruzalému napsal, jak jest se při něm dálo po jeho zboření až do těchto našich časův, a to krátce, jak v historiích o tom nacházím, o něm položím. A tak po umučení Krista Pána stálo jest město Jeruzalém v své celosti 40 let, až 40. léta teprva jest od Týta zbořeno a zkaženo, to bylo od narození Božího léta 73, potom po jeho zboření a zkažení stálo skůro pusté na 50 let, jen toliko že po odjetí Týta z země Svaté zas do Říma nětco Židův, kteří se byli rozběhli a rozschovávali, zase se sebralo a v starých zdech peleší sobě nadělavše tu bydleti počali, až za času *Aelia Adriana*, císaře římského, kterýžto císař město zase zdí